

Гринько Ю. М., аспірант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,

Hrynko Y., researcher of Training Research and Production Center of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH WITHIN THE IMPLEMENTATION OF STATE YOUTH POLICY IN UKRAINE

У статті проаналізовано проблему розвитку патріотичного виховання молоді у рамках реалізації державної молодіжної політики. Розглянуто алгоритм дій, який вимагає наповнюваності вироблення методик співвідношення об'єктивних інтересів і цінностей молоді з індивідуальними особливостями розвитку особистості і інтересами держави. Визначено передумови і умови для розвитку патріотичного виховання молоді в Україні. Обґрунтовано, що розробка і реалізація молодіжної політики, яка враховує як інтереси самої молоді, так і стратегічні орієнтири розвитку держави, стають необхідністю, ключовим чинником розвитку територій.

Ключові слова: *управлінські механізми, державна політика, молодіжна політика, патріотизм, виховання, особистість, державна влада.*

The article analyzes the problem of the development of patriotic youth education within the implementation of the state youth policy. The algorithm of actions is considered, which requires full development of methods of correlation of objective interests and values of young people with individual features of personality development and interests of the state. Prerequisites and conditions for the development of patriotic education of youth in Ukraine are defined. It is substantiated that the development and implementation of youth policy, which takes into account both the interests of the youth themselves and the strategic orientations of the state's development, become a necessity, a key factor in the development of territories.

Keywords: management mechanisms, state policy, youth policy, patriotism, education, personality, state power.

Постановка проблеми. Молодіжна політика є складовою частиною державної політики в області соціально-економічного, культурного і патріотично-національного розвитку України і є цілісною системою заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного, наукового, інформаційного, кадрового характеру, спрямованих на створення необхідних умов для вибору молодими громадянами свого життєвого шляху, для відповідальної участі у відродженні України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розв'язання цієї проблеми на сучасному етапі зробили І. Берченко, І. Дзюба, А. Годлевська, В. Кафарський, В. Кремень, В. Марколвець, О. Сіра, М. Пірен.

Постановка завдання. Метою статті є визначення впливу молодіжної політики на процес формування патріотичного виховання молоді в умовах становлення незалежної держави.

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблеми патріотичного виховання молоді обумовлена недостатністю дієвих заходів, особливо довготривалих і системних для підвищення ефективності патріотичного виховання молоді. Історичні особливості України створюють передумови для формування життєвих установок і траєкторій розвитку молодих людей, народжених на території сучасної України. Формування державної молодіжної політики у сфері патріотичного виховання без урахування історичних особливостей української державності і духовно-моральних засад українського народу веде до зниження її якості, до скорочення можливостей і пошуку нових ресурсів для розвитку людського і політичного капіталу молоді. Відсутність теоретичного узагальнення і конституційно-правового регулювання молодіжної політики породжує все більше претензій молоді. Програмний дозвіл молодіжних проблем, таких як добровольчество, зайнятість, працевлаштування, молодіжні житлові програми, програми розвитку молодіжного підприємництва і інших, існує в деякому відриві один від одного, не погоджене зі значущістю патріотичного і соціально-політичного результату. Актуальним також, на наш погляд, являється виявлення меж дії механізмів і технологій дії на конкретні обставини силами управлінських рішень у сфері державної молодіжної політики.

Дослідницький інтерес до теми, що вивчається, обумовлений наступними обставинами. Поза науковим інтересом залишаються питання цивільно-патріотичного виховання як основи формування загальнонаціонального характеру, в тому сенсі, що інституціонально, молодіжна політика у вказаній сфері є об'єктом управління Міністерства освіти і науки України, і в цьому форматі не є окремою спеціальною діяльністю держави. Патріотичне виховання в системі освіти спрямоване в основному на військово-патріотичне виховання, що саме по собі, безумовно, значимо, залишаючи інші напрями роботи, такі як сім'я, екологія, культура, політика, не пов'язаними між собою, фрагментарними.

Недостатньо, на наш погляд, вивчені проблеми оптимізації молодіжної політики у сфері патріотичного і цивільного виховання на основі загальнодержавного інтересу. Це підтверджує Указ Президента України від 18 травня 2019 р. «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» [1]. Її основна мета — вдосконалення системи патріотичного виховання. Підвищення якості реалізації цієї програми припускає її насиченість дійсно цікавими, живими ініціативами, зрозумілими сучасним людям, сучасній молоді.

Практика патріотичного виховання, як і будь-яка практика не може бути системною і цілеорієнтованою без наукового обґрунтування. Положення моралі не можна звести в ранг закону і позитувати в праві, закріпивши їх нормативність і загальнообов'язковість для громадян країни. Проте більшість загальновідомих запитів, співнапрямів інтересам держави відносно молоді, знаходяться саме в «неправовому» секторі, оскільки регулюються виключно за допомогою звичаїв, релігійних правил, корпоративних і інших норм. Традиційно головна і така, що не знайшла до теперішнього часу повноцінного дозволу проблема молодіжної політики полягає в подоланні порожнечі ідейного поля молоді - найважливішій для нас частині українського суспільства [2].

В країні в основному створена система патріотичного виховання громадян. У більшості областей утворені і працюють регіональні координаційні ради і центри патріотичного виховання. Прийняті і реалізуються довгострокові відомчі і регіональні програми патріотичного виховання, нормативні правові акти в області патріотичного виховання, а

також створені умови для організаційного, інформаційного, наукового і методичного забезпечення патріотичного виховання.

Реалізація молодіжної політики на регіональному рівні - системний процес, покликаний робити вплив на молодь в контексті цілого ряду чинників : виховання, освіта, охорона здоров'я, дозвілля, зайнятість і так далі. У цей процес в якості активної сторони залучена ціла безліч галузевих і територіальних інститутів.

Органи державної влади прагнуть модернізувати систему управління молодіжною політикою, посиливши міжвідомчу координацію і ліквідувавши розрив в повноваженнях органів влади державного, регіонального і муніципального рівнів, а також намагаються привести нормативну правову базу у відповідність з оновлюваною системою управління. У цих умовах відзначається ускладнення державних молодіжних програм, пошук способів оцінки їх ефективності [6].

Продовжуючи тему правового забезпечення державної молодіжної політики як теоретичного обґрунтування практик, вважаємо за доцільне обґрунтованої позиції, яка наводить приклади нормативних правових актів у вказаній сфері, що становлять систему теоретичних основ патріотичного виховання молоді і їх здатності стати ресурсною базою розвитку теоретичних досліджень. Факт визнання правових основ державної молодіжної політики в якості теоретичної основи для окремих дослідників здається спірним, проте, як ресурс для досліджень, що дає офіційну платформу політики держави і її відношення до молоді, безумовно. Вище вже було відмічено, що правова основа патріотичного виховання носить фрагментарний характер. Конституційно-правова основа патріотичного виховання, втім, як і самої державної молодіжної політики відсутній. Співдружність військових частин і освітніх установ також залишилася у далекому минулому, у рамках радянського патріотичного виховання.

У сфері програмно-цільової діяльності і реалізації державних програм патріотичного виховання громадян України на відповідні роки спостерігається відсутність системності в роботі міністерств і відомств, задіяних в реалізації окремих положень програм. Можна говорити і про невизначеність відносно встановлення пріоритетів і цілей в діяльності цих міністерств і відомств, у зв'язку з виконанням цих програм, тобто і про неефективність механізмів їх реалізації. Продовжуючи тему реалізації державних програм у сфері

патріотичного виховання, необхідно відмітити також слабкі горизонтальні зв'язки між виконавцями програм - міністерствами і відомствами, між регіонами і громадськими формуваннями. Можна припустити, що відсутність координації і управління процесом пов'язана, у тому числі, і з відсутністю єдиного органу на рівні держави, здатного забезпечувати і супроводжувати зв'язки, як по горизонталі, так і по вертикалі [2].

Матеріально-технічне забезпечення діяльності основних суб'єктів патріотичного виховання, зокрема патріотичних клубів, освітніх установ і їх органів самоврядування є незадовільним. Покладається, цей факт пов'язаний з відсутністю системної роботи в цьому напрямі по методичному і кадровому забезпеченню. Не фінансуються наукові розробки в цій сфері і підготовка і підвищення кваліфікації небагатьох фахівців. Забуті і «виплеснуті» разом з ідеологічною оболонкою вищі школи підготовки кадрів для роботи з молоддю, у тому числі по напрямках, пов'язаних із засобами масової інформації. Той ресурс, який є сьогодні в особі освітніх організацій, не відповідає вимогам сучасних реалій і не відповідає очікуванням самої молоді з числа патріотично налагоджених. Керівники вищої школи, що є заручниками ринкових стосунків, чітко відстежують витратні напрями діяльності і вважають за краще випадати із запропонованої державою системи по конкретному напрямку діяльності, в нашому випадку, по патріотичному і цивільному вихованню молоді. Держава, у свою чергу, плануючи стратегічні для країни програми відносно освітніх організацій вищої школи, де приватні засоби батьків не працюють, забувають про пряме фінансування, пропонуючи, втім, грантову фінансову складову, віддаючи зміст діяльності ВНЗ по реалізації державної молодіжної політики самої молоді, виходячи з їх інтересів і переваг. Тобто потрібно шукати і знаходити технології участі молоді в творчій діяльності в інтересах країни на інших підставах і мотивованих інтересах для обох сторін, що формують, передусім, почуття радості і задоволеності від колективної участі, що дає єднання і гордість за свою країну. Виділяються протиріччя між об'єктивною необхідністю стати громадянином, розвитком почуття обов'язку відповідальності, громадської активності, цілеспрямованості і суб'єктивною трудністю, такого становлення через відсутність життєвого досвіду, вольової напруженості, розвитку свідомості [3].

Суспільно-економічні і політичні перетворення, що відбуваються в Україні, роблять вплив на загострення протиріч. Ми маємо невідповідність

між прагненням бачити українське суспільство процвітаючим, з сучасною ринковою економікою, громадянським суспільством і тим станом України, в якому вона, з точки зору більшості молоді, знаходиться. Спостерігається також, безконфліктність і прямолінійність деяких учбових курсів, особливо гуманітарного циклу, їх претензії на істину в останній інстанції, які формують у молоді полегшене уявлення про модернізацію українського суспільства, власність, політику і владу. Спостерігається політична втома, апатія молоді від безрезультатних політичних дискусій, обіцянок і т. п. Представляється, що це є слідством реакцією у відповідь молоді на байдужість держави і суспільства до її проблем. Витратність патріотичної роботи для усіх суб'єктів патріотичної діяльності, розмитість критеріїв і, у зв'язку з цим, складність в системі оцінок ефективності діяльності по патріотичному вихованню, відсутність системного контролю, усе це зобов'язує державу посилити і удосконалювати діяльність по політичній просвіті молодих людей, в сенсі збагачення знаннями про життя своєї країни, з урахуванням системи їх цінностей і їх інтересів. А це означає, що послідовність і поетапність цієї діяльності повинні лягти в основу єдиної конструкції - комплексної і багатоконтурної, починаючи з сім'ї і дошкільної освіти і закінчуючи діяльністю громадян, що знаходяться у трудових відносинах з фізичними і юридичними особами незалежно від організаційно-правової форми. Йдеться про навички патріотично орієнтованого вчинку. А для цього, представляється, необхідно створювати емоційно позитивну атмосферу або середовище, в якому створюються умови патріотично правильного типу поведінки і умови звикання до такого типу поведінки.

Алгоритм дій не новий, але вимагає наповнюваності, що, мабуть, і ускладнює процес вироблення методик співвідношення об'єктивних інтересів і цінностей молоді з індивідуальними особливостями розвитку особистості і інтересами держави. Представляється, що саме проблеми світоглядного і методологічного характеру лежать в основі напрямів патріотичного виховання молоді, які повинні носити творчий характер і, як результат, формують моральні начала особи. Адже саме молодь зв'язує своє майбутнє з майбутнім своєї країни. І тут на перший план, як представляється, повинні вийти уявлення про патріотизм з точки зору ідей і традицій, пануючих в різні етапи української державності. Спочатку це особовий патріотизм, заснований на відданості князеві, роду, племені, потім, з прийняттям християнства -

релігійний, державний – в XVII столітті, національний і класовий в радянські часи і так далі [5].

Наше завдання - вивести технологію патріотизму, що узгоджується з сучасними реаліями. Втім, теорія патріотизму грає також важливу роль для розуміння історичних особливостей формування української героїки. У будь-якому випадку виникають питання, яким чином поєднати патріотичну свідомість і патріотичні почуття з державною системою безвідносно історичного контексту, технологічно? Представляється необхідним адресуватися до принципів, на яких ґрунтується державна молодіжна політика, розроблена навесні 1991 року ще за часів СРСР, що так і залишилися в проекті, реалізувати які перешкодив розвал країни. Центральна ідея закону полягала в регулюванні шляхів і способів здійснення державної молодіжної політики в країні. Держава і суспільство не просто намагалися створювати потенційні умови і реальні можливості для задоволення інтересів молоді і захисту прав молодих громадян, але гарантували їх рівноправну участь з усім населенням в загальнополітичних і загальносоціальних процесах. Виходячи з планових начал політики держави по відношенню до молоді у складі державних планів і програм соціального і економічного розвитку, бюджетів і інших фінансових планів на усіх рівнях передбачалося цілеспрямоване проведення заходів по здійсненню державної молодіжної політики. При цьому в плановій діяльності повинна була широко використовуватися система науково обґрунтованих соціальних норм і нормативів, що характеризують потреби і забезпеченість молоді основними видами соціальних благ і послуг.

Висновок. Технології планової економіки зовсім не вписуються в сучасний формат розвитку конкуренції і ринкової різноманітності. Проте, слід зазначити, що зобов'язання усіх господарюючих суб'єктів, органів і бюджетних організацій в проектах соціально-економічного розвитку суб'єкта передбачати розділи, присвячені заходам у рамках реалізації державної молодіжної політики, послужило б правовою гарантією поетапного формування, у тому числі і патріотично мотивованих дій з боку молоді до творчої праці у відповідь.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019: «Стратегія національно-патріотичного виховання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.
2. Гевко О. Формування національно-патріотичних рис у студентів / О. Гевко // Рідна школа.-2001. - №11.- с.47-48.
3. Годлевська, А. І. Національно-патріотичне виховання в системі пріоритетів державної молодіжної політики України / А. І. Годлевська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 26. – С. 102-109.
4. Марковець В. М. Технології впливу державної політики на процес формування патріотичного виховання молоді / В. М. Марковець. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2014. - № 8. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_8_9
5. Національно-патріотичне виховання - державний пріоритет національної безпеки. Щорічна доповідь Президенту України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 р.) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; (редкол.: Жданов І.О., гол. ред. коллег., Беляєва І.І., Митрофанський С.В. та ін.). К., 2015. 200 с.
6. Реалізації державної молодіжної політики в Україні: Монографія / С.М. Домбровська, В.С. Баглик, П.М. Россохатський, Н.М. Карпеко: 2018.- 198 с.

References:

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18.05.2019 r. № 286/2019: «Stratehiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.
2. Hevko O. Formuvannia natsionalno-patritychnykh rys u studentiv / O. Hevko // Ridna shkola.-2001. - №11.- s.47-48.
3. Hodlevska, A. I. Natsionalno-patriotychno vykhovannia v systemi priorytetiv derzhavnoi molodizhnoi polityky Ukrainy / A. I. Hodlevska // Naukovyi

chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 11 : Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika : zb. nauk. prats. – Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2019. – Vyp. 26. – S. 102-109.

4. Markovets V. M. Tekhnolohii vplyvu derzhavnoi polityky na protses formuvannia patriotychnoho vykhovannia molodi / V. M. Markovets. // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. - 2014. - № 8. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_8_9

5. Natsionalno-patriotychno vykhovannia - derzhavnyi priorytet natsionalnoi bezpeky. Shchorichna dopovid Prezydentu Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2014 r.) / Derzh. in-t simeinoi ta molodizhnoi polityky; (redkol.: Zhdanov I.O., hol. red. koleh., Bieliaieva I.I., Mytrofanskyi S.V. ta in.). K., 2015. 200 s.

6. Realizatsii derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini: Monohrafiia / S.M. Dombrovska, V.S. Bahlyk, P.M. Rossokhatskyi, N.M. Karpeko: 2018.- 198 s.